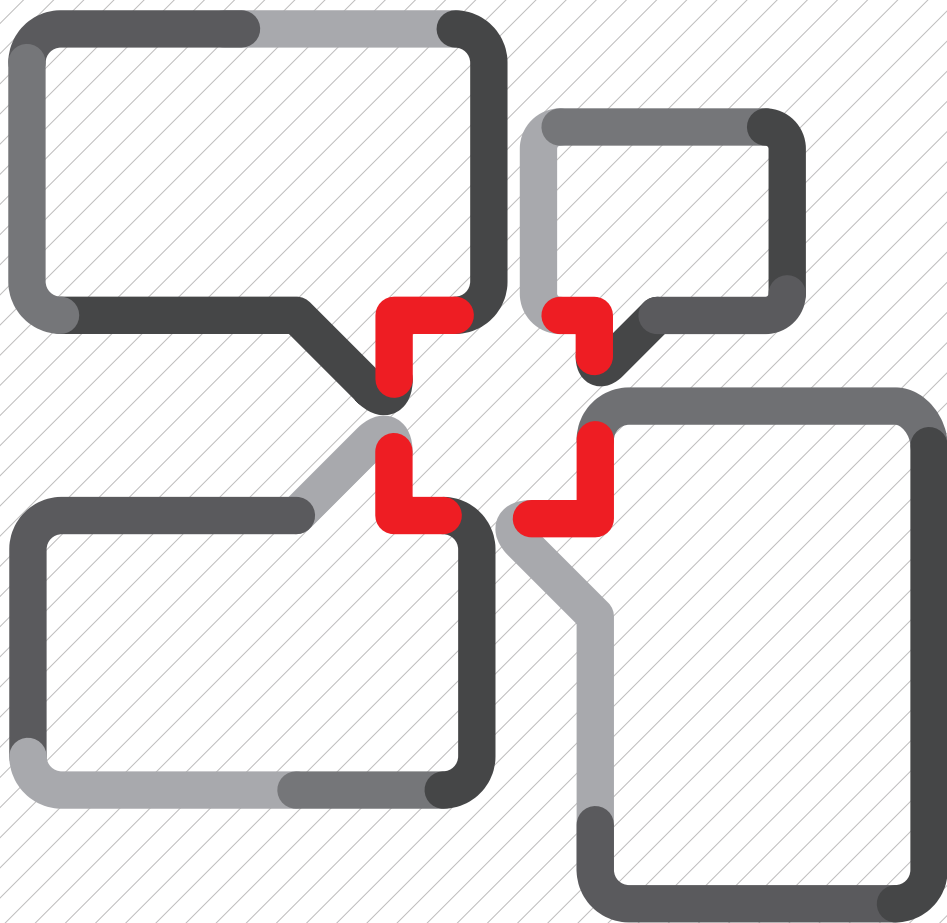

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE HRVATSKE I HRVATSKO POVJERENSTVO ZA UNESCO ORGANIZIRAJU
INTERDISCIPLINARNI ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP S MEĐUNARODNIM SUDJELOVANJEM

Međukulturalni i međureligijski dijalog: pozitivno iskustvo Hrvatske u europskom kontekstu

UTORAK, 21. STUDENOG 2017.

**MUZEJ MIMARA,
ROOSEVELTOV TRG 5, ZAGREB**

Nakana Skupa

Jedna od vlastitosti Hrvatske je što se nalazi na poprištu zapadne, srednje i jugoistočne Europe. Ovaj specifičan zemljopisni položaj učinio je da Hrvatska tijekom svoje povijesti bude u doticaju s različitim etničkim, kulturnim i religijskim čimbenicima, koji su neminovno utjecali i na njezin vlastiti identitet. Iako je hrvatski narod već od 9. stoljeća pobježe vezan uz zapadnu Europu i rimokatoličku vjeru, gotovo od samog početka susretao se i s bizantskim kršćanstvom, kasnije i sa židovstvom, islamom i protestantizmom. Mnoge zapadnoeuropske zemlje, kao i Mađarska, Austrija i narodi jugoistočne Europe na više su načina pridonijeli razvoju hrvatske kulture, kako u književnosti, likovnim umjetnostima ili arhitekturi, tako i u načinu življenja, razmišljanja i političkog djelovanja. Upravo zbog ove dugačke povijesne povezanosti različite etničke i vjerske zajednice u Hrvatskoj dijele zajedničko pamćenje kojim se mogu međusobno identificirati i na njega se pozivati. Dramatična iskustva triju velikih totalitarizma 20. stoljeća, kao i još uvijek bolne rane uzrokovane nedavnim Domovinskim ratom nasreću nisu izbrisali etničku, vjersku i kulturnu različitost hrvatskog društva. Štoviše, zakonsko uređenje manjinskih etničkih i vjerskih zajednica, koje osigurava ne samo njihov položaj nego i promociju u hrvatskom društvu, može se uistinu istaknuti kao primjer mnogim državama u Europi i svijetu. Ovo pokazuje ne samo snošljivost hrvatskog društva u cjelini, kojeg u većini sačinjavaju Hrvati katoličke kulture i vjeroispovijesti, nego i želju Republike Hrvatske da se omogući što bolji etnički, kulturalni i vjerski suživot u modernom sekularnom društvu, unatoč izvjesnim poteškoćama koje se ponekad susreću u konkretnim životnim prilikama. Takav suživot nužno uključuje međusobno poznavanje i poštovanje kao i dijalog i suradnju za zajedničko dobro.

Glavna nakana interdisciplinarnog znanstveno-stručnog skupa *Međukulturalni i međureligijski dijalog: pozitivno iskustvo Hrvatske u europskom kontekstu* upravo je sljedeća: vrednovati kulturalnu i religijsku različitost kao sastavni dio hrvatskog društva, osvijestiti je pred građanima Hrvatske i pokazati je kao poticajan primjer zajednici europskih naroda i širem svijetu. U tu svrhu sa zadovoljstvom pozdravljamo konstruktivnu i dobrohotnu suradnju različitih državnih, gradskih, znanstvenih i vjerskih institucija kako u organizaciji tako i u izvedbi Skupa.

Ovaj znanstveno-stručni skup djelomično se nadovezuje i na Međunarodnu konferenciju *Mawaïd – Rendez-vous for the Euro-Arab Dialogue* koja se 9.-10. prosinca 2016. održala u Parizu, u organizaciji UNESCO-a i Fundacije MBI Al-Jabeer iz Omana. Cilj ove konferencije bio je unaprijediti dijalog Europe s arapsko-muslimanskim svijetom radi doprinosa susretu kultura i civilizacija te izgradnji mira u današnjem svijetu, što je posebno važno u današnje vrijeme obilježeno porastom različitih oblika ekstremizma, isključivosti i nasilja. Hrvatski delegati na pariškom skupu prepoznali su potencijale Republike Hrvatske na tom polju. Uistinu, svojim bogatim povijesnim iskustvom i vlastitom međukulturalnom i međureligijskom raznolikošću koja je društveno prepoznata i priznata, Hrvatska može biti most koji će, u europskim i globalnim razmjerima, povezivati ljude i narode te pokazivati da miran i usklađen suživot nije samo poželjan, nego i moguć.

Program

**UTORAK,
21. STUDENOG 2017.**

8.30 Doček i registracija sudionika

9.00 Pozdravni govori i otvaranje Skupa

Prof. dr. sc. Mario Cifrak,
dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Prof. dr. sc. Željko Tanjić,
rektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta

Prof. dr. sc. Damir Boras,
rektor Sveučilišta u Zagrebu

Akademik Zvonko Kusić,
predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Dr. sc. Nina Obuljen Koržinek,
ministrica kulture Republike Hrvatske

PRVA SESIJA:

Važnost međukulturalnog i međureligijskog dijaloga u globaliziranom svijetu

Moderator: Rut Carek,
*voditeljica službe za UNESCO pri
Ministarstvu kulture Republike Hrvatske*

**9.30 Susret kultura, religija i civilizacija –
nezaobilazan izazov 21. stoljeća**

Doc. dr. sc. Tomislav Kovač,
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

9.50 Religije i kultura – uzajamnost i nadilaženja

Akademik Ivan Supičić,
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

10.10 Religija – kultura – identitet

Prof. dr. sc. Željko Tanjić,
rektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta

**10.30 Uloga UNESCO-a u jačanju međukulturalnog
dijaloga na primjeru Bosne i Hercegovine**

Igor Kitaev,
UNESCO Regionalni ured za znanost i kulturu u Europi, Venecija, Italija

10.50 Rasprava

11.10 Kratki predah

DRUGA SESIJA:

Sociološki i pravni izazovi multikulturalnosti

Moderator: Doc. dr. sc. Zoran Turza,
Hrvatsko katoličko sveučilište

**11.30 *Les impératifs de la diversité culturelle
dans la mise en œuvre du droit international*
(Imperativi kulturalne raznolikosti u primjeni
međunarodnog prava)**

Doc. dr. sc. Roger Koussetogue Koudé,
Katoličko sveučilište u Lyonu, Francuska

12.00 Religijska i nacionalna slika Hrvatske kao izazov za hrvatsko društvo

—
Prof. dr. sc. Gordan Črpić,
prorektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta

12.20 Pravni položaj vjerskih i nacionalnih manjina u multikulturalnom društvu: primjer Hrvatske

—
Izv. prof. dr. sc. Vedran Đulabić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Dr. sc. Tijana Vukojičić Tomić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

12.40 Rasprava

TREĆA SESIJA:

Suživot, dijalog i suradnja u hrvatskom društvu

—
Moderatori: Dr. sc. Ana Biočić,
Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Mr. sc. Nermin Botonjić,
tajnik Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj

14.15 Položaj nacionalnih manjina, osobito romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj

—
Veljko Kajtazi,
zastupnik Hrvatskog sabora za nacionalne manjine

14.30 Nacionalne i vjerske zajednice u Gradu Zagrebu

—
Dan Đaković,
Ured gradonačelnika Grada Zagreba

14.45 Djelovanje Ureda komisije za odnose s vjerskim zajednicama Vlade Republike Hrvatske

—
Šime Jerčić,
ravnatelj Ureda komisije za odnose s vjerskim zajednicama Vlade Republike Hrvatske

15.00 Poštivanje vjerskih sloboda u Republici Hrvatskoj

—
Željko Mraz,
predsjednik Udruga za vjersku slobodu u Republici Hrvatskoj

15.15 Doprinis židovske zajednice hrvatskoj kulturi i društvu

—
Mr. sc. Jasminka Domaš,
glasnogovornica Židovske vjerske zajednice Bet Israel

15.30 Kratki predah

NASTAVAK TREĆE SESIJE

15.50 Integracija i zajednički život muslimana u Hrvatskoj – poželjan primjer europskoj zbilji

—
Muftija dr. sc. Aziz Hasanović,
predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj

16.05 Zastupljenost nacionalnih i vjerskih manjina na Hrvatskoj radioteleviziji

—
Daniela Draštata,
urednica na Hrvatskoj radioteleviziji

16.20 Doprinis Hrvatske u međunarodnoj razvojnoj i humanitarnoj politici

—
Dalibor Matić,
voditelj službe za razvojnu politiku Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske

16.35 Pravni status i integracija izbjeglica u Republici Hrvatskoj

—
Mr. sc. Tvrtko Barun,
voditelj Isusovačke službe za izbjeglice u jugoistočnoj Europi

16.50 Plenarna rasprava

17.20 Zaključci skupa, zahvala i završni pozdravi organizatora

Sažeci izlaganja

PRVA SESIJA:

Važnost međukulturalnog i međureligijskog dijaloga u globaliziranom svijetu

Doc. dr. sc. Tomislav Kovač

Pročelnik Katedre fundamentalne teologije
Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Susret kultura, religija i civilizacija – nezaobilazan izazov 21. stoljeća

U današnjem globalnom svijetu koji je tehnički, ekonomski i politički sve povezaniji, susret različitih kultura, religija i civilizacija postao je nezaobilazan izazov o kojem uvelike ovisi budućnost čovječanstva. Međutim, dok se na takav susret na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće uglavnom gledalo s optimizmom, poslije terorističkog atentata 11. rujna 2001. u New Yorku ponovno je aktualizirana Huntingtonova teza o sukobu civilizacija. Osim zbog geopolitičkih i geostrateških interesa pojedinih moćnih država svijeta, ovaj je sukob, ako se do njega doista mora doći, potenciran i drugim čimbenicima koji su se zadnjih petnaestak godina nametnuli na globalnoj i europskoj pozornici. Radi se ponajprije o ratovima na Bliskom istoku i gotovo potpunom uništenju toga prostora, što je između ostaloga dovelo do masovne izbjegličke krize koja zapadnoj Europi predstavlja možda najveći izazov nakon Drugog svjetskog rata, jer se mora suočiti s milijunima pridošlica koji dolaze iz sasvim drugačijeg kulturalnog i religijskog okruženja. Nadalje, svjetska financijska kriza (2007.-2012.) i dalje je cijelom svijetu nametnula neoliberalni ekonomski i ideološki poredak koji, s jedne strane, nepravednom ekonomskom politikom beskrupulozno osiromašuje države, narode i pojedince, a s druge strane, pod krinkom neograničene slobode ugrožava temeljna ljudska prava i dostojanstvo ljudske osobe. Napokon i povezano s prethodnim, prevladavanjem znanstveno-tehničke paradigme u svim sferama društvenog i osobnog života postavlja se pitanje kakva se vizija čovjeka, čovječanstva i kulture danas može još promicati?

Činjenica je da se ni sukobi na Bliskom istoku, ni integracija ratnih izbjeglica i ekonomskih migranata iz pretežito arapsko-muslimanskog svijeta u zapadnu Europu neće moći uspješno rješavati bez međureligijskog i međukulturalnog dijaloga. Isto tako, neoliberalnu ideologiju i znanstveno-tehničku civilizaciju, koji se temelje na utilitarističkom shvaćanju svijeta i čovjeka, najučinkovitije je moguće nadići upravo prisjećanjem na duhovne i moralne vrijednosti velikih religijskih tradicija svijeta, koje čovjeka otvaraju transcenciji i nude cjelovitu viziju čovječanstva i solidarnog napretka. Upravo su religije danas najpouzvanije zaštititi dostojanstvo ljudske osobe i omogućiti istinski susret kultura i civilizacija koji će čovječanstvu još dati nadu u budućnost. Od ovih izazova nisu izuzeti pripadnici različitih vjerskih zajednica u Hrvatskoj i susjednih zemalja.

Akademik Ivan Supićić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Religije i kultura: uzajamnost i nadilaženja

Dualistički pristup religijama i kulturi nije znanstveno utemeljen. One su u uskom odnosu, u svim se vremenima i povijesnim sredinama na bezbroj načina uzajamno prožimaju, ali i nadilaze, tako da ih u toj perspektivi treba i promatrati. To vrijedi i za europsku judeo-kršćansku kulturu. Religije su po svojoj naravi ponajprije usmjerene na *nadsvijet*, na krajnju sudbinu čovjekovu, dok su kulture usmjerene na *svijet*, na njegovu izgradnju. U *užem* smislu kultura se tiče ponajprije umjetnosti i znanosti, jezika i pismenosti, a u širem smislu sveukupnog ljudskog stvaralaštva na svim područjima, pa tako i na tehničkom i političkome.

U europskoj povijesti religija je dala, kao što je dobro poznato, neizmjereno vrijedne doprinose kulturi na svim područjima već od ranoga srednjeg vijeka: od gregorijanskog koralu do Johanna Sebastiana Bacha, od gotičkih katedrala do renesansnog slikarstva i kiparstva, u pisanoj kulturi od same Biblije te niza književnika i pisaca poput Dantea nadalje, u dugom vremenskom protegu, sve do 21. stoljeća. Međutim, neki ljudi, koji su religije predstavljali i predvodili, bili su katkad sami jedan od onih čimbenika koji su religije tijekom povijesti duboko zloupotrijebili, otuđili ih i deformirali čak mimo i protiv njihovih bitnih poruka, poziva i učenja, i to u službi ovima izvorno stranih, napose političkih, ciljeva, što se odrazilo i na području kulture. A tako su pogotovo često postupali i mnogi koji nisu pripadali službenom personalu religijskih zajednica i institucija. Stoljetni međureligijski sukobi poput onih između katolika i protestanata doveli su pak do niza povijesnih tragedija premda, možda paradoksalno, ne i samo do njih. Danas su ta davna suprotstavljanja zamijenjena približavanjima i uzajamnim poštovanjem.

U naše bi doba susreti religija i kultura morali ići nekim novim putovima, da bi ispunili svoju izvornu svrhu i istinski smisao, mnogo dalje od pukog verbalnog, deklarativnog proklamiranja o toleranciji na racionalnoj razini: morali bi doseći stvarni suživot na egzistencijalnoj razini životne uzajamnosti, praktičke i konkretne suradnje, solidarnosti i poštovanja svih temeljnih ljudskih vrijednosti od koga god i odakle god one dolazile. Religiji i kulturi bi trebao biti najviši zajednički cilj duhom i kulturom prožet i ispunjen čovjek. Na tom bi se putu religija i kultura morale naći te njime prijateljski i bez ikakvih isključivosti, također s onima koji nisu religiozni a dijele slične vrijednosti u službi čovjeka i humanizma, hodati zajedno.

Prof. dr. sc. Željko Tanjić

Rektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta

Religija – kultura – identitet

Odnos religije i kulture te pitanje identiteta nameće se kao jedna od središnjih tema u našem vremenu u kojem s jedne strane govorimo o »rastopljenom identitetu«, a s druge strane vidimo sve veći utjecaj jakih identiteta koji oblikuju cjelokupnu zbilju i društvene odnose. To je posebno važno u odnosu na religijski identitet koji unatoč sekularizacijskim procesima i dalje oblikuje mnoge kulturne procese. Na koji način se prožimaju religija, kultura i identitet u kontekstu suvremenog društva govori se u ovom predavanju.

Igor Kitaev

UNESCO Regionalni ured za znanost i kulturu u Europi, Venecija, Italija

Uloga UNESCO-a u jačanju međukulturalnog dijaloga na primjeru Bosne i Hercegovine

Prezentacija je bazirana na globalnoj ulozi UNESCO-a definiranom njegovim osnivačkim aktom iz 1945. godine, u kojem se izgradnja mira u umovima ljudi promovira kao glavna ideja vodilja Organizacije. Ova ideja je u današnjem svijetu još uvijek izuzetno relevantna jer smo svakodnevno u raznim dijelovima svijeta svjedoci napadima na kulturnu raznolikost, jer se neprijatelji ljudskog dostojanstva posebno fokusiraju na njeno uništenje, kao simbola slobode misli i beskonačne kreativnosti ljudskog bića.

Kao odgovor na ovaj globalni izazov UNESCO je kreirao poseban program *Global Citizens Education*, kroz koji se promovira potreba za jačanjem obrazovnih sustava kao generatora dijaloga i promotora suživota.

Nadalje, predstaviti će se rezultati dva specifična UNESCO-ova projekta implementirana u Bosni i Hercegovini u periodu od 2009. godine do danas.

1. "Unaprijeđenje kulturnog razumijevanja u Bosni i Hercegovini" projekt koji je financiran iz sredstava fonda za Milenijske razvojne ciljeve, financiran od strane Vlade Kraljevine Španjolske, a čiji glavni ciljevi su:

- a. izgradnja socijalne kohezije,
  - a. razvijanje svijesti o važnosti interkulturalizma,
  - a. jačanje svijesti o kulturnim sličnostima unutar Bosne i Hercegovine kroz aktivnosti usmjerene na jačanje međukulturalnog razumijevanja.
2. „Dijalog za budućnost – Promocija suživota i raznolikosti u Bosni i Hercegovini“, financiran od strane Fonda Ujedinjenih Naroda za izgradnju mira“, a implementiran od strane UNESCO-a, UNDP-a i UNICEF-a pod visokim pokroviteljstvom Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

Tijek implementacije projekta se fokusirao na stvaranje širega prostora za dijalog koji će omogućiti proces izgradnje mira u cijeloj zemlji, kroz promoviranje suživota, izgradnju pomirenja i poštivanje različitosti; povećanje učešća, svijesti i utjecaja mladih u dijalogu o politikama vezanim za pitanja koja utječu na program razvoja i reforme u Bosni i Hercegovini; kao i jačanje obrazovanja kao promotora veće društvene kohezije i jačanje uloge kulture kako bi građani i zajednice lakše ostvarivali zajedničke ciljeve u pogledu izgradnje mira.

DRUGA SESIJA:

Sociološki i pravni izazovi multikulturalnosti

Doc. dr. sc. Roger Koussetogue Koudé

Predavač i istraživač na Institutu za ljudska prava u Lyonu (IDHL); prodekan Fakulteta prava, ekonomskih i društvenih znanosti te voditelj UNESCO katedre za »Sjećanje, kulture i međukulturalnost« na Katoličkom sveučilištu u Lyonu (UCLY), Francuska

Les impératifs de la diversité culturelle dans la mise en œuvre du droit international (Imperativi kulturalne raznolikosti u primjeni međunarodnog prava)

Međunarodno pravo, ponajprije nazvano »pravo ljudi«, glavni je instrument međunarodne politike kojem je cilj osigurati uređenje odnosa između međunarodnih sudionika kao i realizaciju određenih zajedničkih ciljeva, osobito mir i međunarodnu sigurnost, razvoj i temeljna ljudska prava. Osim njegove stručne prirode, međunarodno pravo je, također, kulturni i povijesni proizvod, plod duge evolucije koja ga je oblikovala i dala mu sastav kojeg otkrivaju suvremeni pravni instrumenti. Naime, ako pođemo od njegovih vestfalijevskih korijena, ovo se pravo jasno pojavljuje kao projekcija u svijetu, vrijednosti i interesa sudionika koji su dominirali na međunarodnoj sceni u prošlosti, to jest zemlje Zapada, europske i euro-američke, koje su se smatrale jedinim »civiliziranim nacijama«.

U početku smatrano pravom takozvanih »civiliziranih« nacija, ovo međunarodno pravo zapadnjačke kulture, bilo je također instrument ozakonjenja određenih, danas zabranjenih, postupaka:

- Razlikovanje civiliziranih država, jedine podložne pravu, i »neciviliziranih naroda« ili »polu-civiliziranih« koje, naravno, nisu mogle težiti istom pravnom statusu kao civilizirane države
- Dominacija, istovremeno kulturna, politička, pravna i ekonomska, takozvanih civiliziranih država nad drugim narodima, često s tragičnim posljedicama;
- Pravo civiliziranih država da predstavljaju druge narode na međunarodnoj

sceni, bez njihovog pristanka i da im nametnu specifične oblike prava, administracije, obrazovanja, kulture ili pak religije...

- Tek od kraja Drugog svjetskog rata ovo međunarodno klasično pravo, čisti povijesni i kulturni proizvod Zapada, doživjeti će važne promjene, često pod pritiskom događaja, osporavanja i/ili zahtijevanja naroda ili nacija dotada pod gotovo potpunom dominacijom Zapada.

Ovaj proces demokratizacije međunarodnog prava, koji je još u tijeku, uglavnom se izvodi na dvije razine:

- Najprije, priznavanjem nezapadnjačkim narodima prava na samoopredjeljenje, dakle i pravo na status države, na osnovi principa jednakosti svih naroda i svih nacija, velikih i malih, koju od samih propisa u Uvodu potvrđuje Povelja organizacije Ujedinjenih naroda.
- Zatim, uključivanjem u normativna i institucionalna rješenja vrijednosti i principe proizašle iz drugih ne zapadnjačkih kultura, između ostalih u domeni ljudskih prava.

Tako, nakon oligarhijskog i konzervativnog međunarodnog prava poglavito zapadnjačke kulture, dolazi pravo koje nepovratno nastavlja svoj proces »demokratizacije« na osnovi koja je odsada međukulturalna. Međutim, s obzirom na principe koji vode ovo pravo te na njegov sami sadržaj, ova se (r)evolucija ne odvija bez poteškoća, naročito tehničke i praktične prirode. Zaista, kulturalna raznolikost usko povezana s ovim novim međunarodnim pravim poretkom djeluje tako da si postavljamo pitanja vezana za njegovo jedinstvo, koherenciju i njegovu efikasnost, pogotovo kad je riječ o pitanjima koja se tiču temeljnih ljudskih prava koji su, prema međunarodnoj Povelji koja se na njih odnosi, prirodna prava i svojstvena svakoj osobi, neovisno o njenoj nacionalnoj, kulturnoj i religioznoj pripadnosti.

U samoj njenoj razradi i njenoj provedbi, kulturalna raznolikost se istovremeno postavlja kao imperativ i kao izazov koje međunarodna zajednica mora znati razumno prihvatiti. Tako će se naša analiza ticati dva polja razmišljanja, to jest:

- poštivanje kulturalne raznolikosti u međunarodnom pravu danas je potreba pa čak i imperativ,
- u isto vrijeme, kulturalna raznolikost predstavlja stvarni izazov u stvarnoj primjeni.

Prof. dr. sc. Gordan Črpić

Prorektor za organizaciju i poslovanje Hrvatskog katoličkog sveučilišta

Religijska i nacionalna slika Hrvatske kao izazov za hrvatsko društvo

U razmatranju promatranog fenomena u analizi ćemo uzeti u obzir dva bitna aspekta: demografski i sociološki. Na elementarnoj demografskoj razini, promatrani fenomen prilično je jednostavan. U Hrvatskoj živi preko 85% onih koji se deklariraju katolicima i preko 90% građana koji se po nacionalnoj pripadnosti deklariraju Hrvatima. Na toj razini više ne bismo imali što reći, jer taj podatak govori da su sve ostale kategorije statistički zanemarive. Dakako, to ništa ne govori o dignitetu pojedinca već o statistički relevantnim kategorijama. Zbog toga ćemo u radu analizirati sociološke aspekte ovih statističkih datosti koje nam otvaraju mnogo dinamičniji horizont propitivanja ovih statističkih pokazatelja. U tom kontekstu postaviti ćemo nekoliko radnih hipoteza kroz koje ćemo pokušati naznačiti kako valja čitati i što možemo otčitati kroz neke demografske pokazatelje koji mogu, ako se čitaju izvan konteksta, više zasrtriti nego otkriti. Hipoteze od kojih polazimo su sljedeće: Hrvatska je bila komunistička zemlja; Hrvatska je bila kolonizirana, kolonijalna zemlja; Komunistički totalitarni sustav i kolonijalna dominacija u Hrvatskoj nisu dekonstruirani već rekonstruirani; Nad Hrvatima se kontinuirano održava stigma *Croat guilt*; Katolici su demografska većina i sociološka manjina.

Posljedice takovog stanja su trajne napetosti u društvu za koje se može očekivati da će rasti i eskalirati sukobima koji su za sada sporadični, ali indikativni. Isti mogu dovesti do novoga rata ili suptilne kolonizacije društva.

Rješenje ovakve situacije nije jednostavno, ali svakako jedno od osnovnih polazišta rješavanja krize koja se nazire je destigmatizacija Hrvata i poštivanje zakona velikih brojeva. Bez toga ulazimo u turbulentno razdoblje s nepreglednim, ali svakako tragičnim scenarijima.

Izv. prof. dr. sc. Vedran Đulabić

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i tajnik Evanđeoske pentekostne crkve u Hrvatskoj

Dr. sc. Tijana Vukojičić Tomić

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Pravni položaj vjerskih i nacionalnih manjina u multikulturalnom društvu: primjer Hrvatske

Polazeći od koncepta multikulturalizma u radu se analizira položaj vjerskih i nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Kulturna različitost smatra se najvišom vrednotom multikulturalnog društva. Konceptualizacije različitosti polaze od pojedinčeva pojma o sebi i znanja o pripadnosti socijalnoj grupi ili grupama te vrijednostima koje se vežu uz to članstvo. To se odražava u sve čvršćem normativnom utemeljenju načela jednakosti i sve većoj toleranciji prema različitostima među ljudima koje proizlaze iz njihovih osobnih svojstava i vrijednosnih opredjeljenja. Dok je na razini ustavnih i zakonskih odredaba položaj vjerskih i nacionalnih manjina u Hrvatskoj uglavnom zadovoljavajući, izazovi i poteškoće ponekad se javljaju u provedbi proklamiranih ustavnih i zakonskih normi. To se posebno očituje u zahtjevima da se pripadnicima većinskih vjerskih i nacionalnih grupa osigura privilegiran status u odnosu na ostale, a ističe kroz sve prisutniji javni diskurs o »ugroženosti većine« i potrebe da se »većina uvažava«. Rad analizira koliko bi takav pristup zakonodavstvu i javnoj politici bio sukladan multikulturalnom karakteru suvremenih društava i proklamiranom ustavnom i zakonodavnom okviru koji počiva na jednakosti svih vjerskih zajednica bez obzira na njihovu veličinu, tradicijsku ukorijenjenost i snagu. Također, razmatra se u kojoj mjeri puna primjena načela jednakosti može doprinijeti ili pak otežati dovoljnu zaštitu vjerskih i nacionalnih manjina kao i adekvatnost postojećeg modela njihova sudjelovanja u javnom životu.

Veljko Kajtazi

Zastupnik Hrvatskog sabora za nacionalne manjine

Položaj nacionalnih manjina, osobito romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj

Predavač će se osvrnuti na položaj nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, s posebnim fokusom na probleme i status romske nacionalne manjine u smislu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i rada najvažnijih nacionalnih institucija zaduženih za provedbu Ustavnog zakona. Pored ustavno-pravnog položaja predavač će se posebno osvrnuti na ostale važne strateške dokumente koji reguliraju položaj nacionalnih manjina te njihovih institucija i ostalih tijela (Vijeća i udruga).

U kontekstu trenutne političke situacije predavač će obrazložiti odnos aktualne Vlade Republike Hrvatske i zastupnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru u smislu Operativnih programa za nacionalne manjine koji su usvojeni u kolovozu 2017. uz poseban osvrt na Operativni program za romsku nacionalnu manjinu te provedbu dogovorenih aktivnosti i poteškoća na koje se nailazi u provedbi takvih dokumenata.

Prezentacija će obuhvatiti i rad nacionalnih koordinacija i udruga nacionalnih manjina te će dati prikaz rada Saveza Roma u Republici Hrvatskoj "KALI SARA" kao modela djelovanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj kao i najvažnijih projekata romske nacionalne manjine za razdoblje 2017. - 2020. koji uključuju velike projekte kao što su izgradnja Muzeja sjećanja na romske žrtve genocida u Drugom svjetskom ratu "Uštica" i pripreme za predstojeći popis stanovništva.

Dan Đaković

Ured gradonačelnika Grada Zagreba – Sektor za promicanje ljudskih prava, civilno društvo i nacionalne manjine

Nacionalne i vjerske zajednice u Gradu Zagrebu

Svrha ovog izlaganja je, uz brojčane podatke, dati kratki pregled institucionalnog djelovanja Grada Zagreba, ali i osobnog angažmana pojedinaca na polju odnosa s brojnim i vrlo različitim nacionalnim i vjerskim zajednicama koje su registrirane i djeluju na području Grada Zagreba.

Iz navedenoga će se moći iščitati poruka koju Grad Zagreb šalje drugim mjestima i gradovima u RH, ali i cijelom svijetu. Ta se poruka u bitnome sastoji u tome da nije samo fraza ili floskula kad kažemo da je, unatoč bremenitoj povijesti, suživot više različitih i jakih identiteta moguć, iako nije uvijek lagan i ne treba mu pristupati naivno i s podrazumijevanjem.

Svaki je pojedinac pa onda i zajednica u svom identitetu vrlo slojevit te im kao takvima uvijek treba i pristupati, dopuštajući svim razinama ili slojevima identiteta da slobodno dišu 'punim plućima'. To treba biti temelj i zdravoj sekularnosti i multikulturalnosti i multikonfesionalnom društvu, odnosno, međureligijskom dijalogu.

Grad Zagreb u navedenom kontekstu sigurno može biti izuzetno dobar primjer u svjetskim okvirima i to kako u smislu institucionalne potpore tako i u smislu kulture susreta i dijaloga konkretnih ljudi 'na terenu'. Posebno mjesto u tom kontekstu zauzimaju veselje (*hilaritas*), krepost zamjeranja i prijateljske geste.

Šime Jerčić

Ravnatelj Ureda komisije za odnose s vjerskim zajednicama Vlade Republike Hrvatske

Djelovanje Ureda komisije za odnose s vjerskim zajednicama Vlade Republike Hrvatske

U izlaganju će se ukratko prikazati rad Komisije za odnose s vjerskim zajednicama (Komisija) i Ureda Komisije u djelovanju na ostvarivanju kolektivnih aspekata slobode vjeroispovijedi. Iz ustavnog uređenja Republike Hrvatske razvidno je, jasno određenje ustavotvorca o važnosti i posebnom položaju vjerskih zajednica u hrvatskom pravnom poretku. Vjerske zajednice su prema Ustavu Republike Hrvatske jednake pred zakonom i odvojene od države. Također, one uživaju pomoć i zaštitu države u svojoj djelatnosti. Kombinacija gore navedenih elemenata potvrđuje da se unatoč Ustavom proklamiranoj odvojenosti vjerskih zajednica od države, državi istodobno omogućava suradnja s vjerskim zajednicama.

Stoga je Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica (2002) predviđeno da Vlada Republike Hrvatske osniva Komisiju, radi provedbe akata koji uređuju odnose države i vjerskih zajednica (Ustav Republike Hrvatske, međunarodni ugovori i konvencije, (pod)zakoni Republike Hrvatske i ugovori sklopljeni između Vlade Republike Hrvatske i vjerskih zajednica), kao i zbog drugih pitanja od značenja za položaj i djelovanje vjerskih zajednica. Komisija je međuresorno tijelo Vlade Republike Hrvatske. Ured Komisije djeluje kao Ured Vlade Republike Hrvatske i stručna je podrška radu Komisije. Pri tome se pravno-političke odluke Komisije provode u praksi i na način da Ured Komisije zauzete stavove Komisije implementira u svom radu prilikom provedbe i stvaranja pravnog okvira koji uređuje pravni položaj vjerskih zajednica.

Djelovanje Ureda Komisije odvija se, dakle, na tri razine: stručna pomoć u radu same Komisije, te radu mješovitih komisija i povjerenstva koja su osnovana sukladno međunarodnim Ugovorima sa Svetom Stolicom i ugovorima Vlade Republike Hrvatske s vjerskim zajednicama; unutar sustava državne uprave u vidu koordinacije i suradnje s tijelima državne uprave u ostvarivanju kolektivnog aspekta slobode vjeroispovijedi; te neposredna suradnja s vjerskim zajednicama u radu na ostvarivanju prava vjerskih zajednica.

Temeljem navedene uloge Komisije i Ureda Komisije možemo ustvrditi da su Komisija i Ured Komisije u praksi vrsta »mosta« prema vjerskim zajednicama u Republici Hrvatskoj kako bi iste mogle ostvarivati svoje vjerske ciljeve.

Željko Mraz

Predsjednik Udruge za vjersku slobodu u Republici Hrvatskoj i glavni tajnik Saveza Baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj

Poštivanje vjerskih sloboda u Republici Hrvatskoj

Vjerska sloboda kao temeljna sloboda i pravo čovjeka iz koje proizlaze sva druga prava i slobode. Članak 18. Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda definira vjersku slobodu kao neotuđivo pravo čovjeka na slobodu savjesti, mišljenja i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja kao i pravo iskazivanja svojih uvjerenja pojedinačno ili u zajednici s drugima.

Ustav Republike Hrvatske preuzima načela Deklaracije i daje širok prostor za djelovanje vjernicima i vjerskim zajednicama te naglašava načelo jednakosti i odvojenosti vjerskih zajednica i države. Poštuju li se ta načela i koliko ima vjerske slobode u Republici Hrvatskoj? Tko je pozvan to utvrditi?

Kako je izgledala primjena načela iz Ustava Republike Hrvatske od samih početaka i što je dovelo do osnivanja Udruge za vjersku slobodu pokušat ću odgovoriti u svom izlaganju.

Mr. sc. Jasminka Domaš

Novinarica, spisateljica i glasnogovornica i članica Vijeća Židovske vjerske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj

Doprinos židovske zajednice hrvatskoj kulturi i društvu

Zagreb je grad u kojem ima najviše kulturnih događanja u Hrvatskoj. No, što to znači za pripadnike židovske zajednice? I zna li većina stanovnika koji tu žive ili oni koji dolaze u posjet koliko su Židovi pridonijeli urbanističkom izgledu Zagreba, njegovoj kulturi, znanosti, gospodarstvu? Živimo li na neki način u paralelnim svjetovima? Kako bismo odgovorili na to pitanje potreban je barem jedan pogled unatrag koji nas vodi u razdoblje prije Drugog svjetskog rata, u vrijeme sjajne integracije u kojoj židovske zajednice u Rijeci, Splitu, Dubrovniku, Varaždinu, Osijeku... doživljavaju svoj procvat da bi se sve to uništilo u razdoblju Holokausta i NDH kada je ubijeno oko 80% pripadnika židovske populacije.

Danas, kada mnogi iz ekonomskih, ali i drugih razloga napuštaju Hrvatsku, treba se podsjetiti da su židovske obitelji prije Holokausta, ako su ikako mogle, školovale svoju djecu na najprestižnijim europskim sveučilištima i ti mladi ljudi vraćali bi se u Hrvatsku i tu primjenjivali svoje znanje. Danas možemo samo govoriti o pokušajima revitalizacije židovske zajednice, ali doprinos kulturi, znanosti, gospodarstvu, proces je, koji srećom još traje.

Muftija dr. sc. Aziz ef. Hasanović

Predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj

Integracija i zajednički život muslimana u Hrvatskoj – poželjan primjer europskoj zbilji

Danas svjedočimo sve većim napetostima, poteškoćama, nerazumijevanjima, predrasudama, mržnji, zlouporabama religije i politike kao i jačanju islamofobije u Europi. Takvi trendovi su zabrinjavajući i pred sve odgovorne ljude, bez obzira kojoj vjeri ili svjetonazoru pripadali, postavljaju težak izazov. Kako odgovoriti takvom izazovu našega vremena, pitanje je na koje moramo naći adekvatan odgovor. Nitko ne može sam. Potrebno je uključiti sve zdrave i progresivne snage koje mogu pomoći svojim radom, aktivnostima, ponašanjem, znanjem, odgovornošću i povjerenjem. Sve što smo naveli spada u posljedice, a u cilju otklanjanja istih neophodno je tražiti uzroke. Slobodan sam našu pozornost usmjeriti na neke vanjske i unutarnje čimbenike zbog kojih se sve to događa te ovim izlaganjem ponuditi neka rješenja prihvatljiva i Istoku i Zapadu, a koja su potvrđena uspješnim zajedničkim življenjem u Republici Hrvatskoj. Pod vanjskim čimbenicima podrazumijevam pravne i političke okvire europskih zemalja, a pod unutarnjim čimbenicima mislim na nefunkcionalno organiziranje muslimanskih zajednica u Europi kao i na pogrešna samostalna tumačenja islama koja vode u određene radikalizme i na taj način ugrožavaju mir i stabilnost građana Europe i svijeta.

Daniela Draštata

Urednica i voditeljica Multinacionalnog magazina
Prizma na Hrvatskoj radioteleviziji

Zastupljenost nacionalnih i vjerskih manjina na Hrvatskoj radioteleviziji

Uloga je javnog medijskog servisa reflektirati društvo u kojem živimo, doprijeti do svih segmenata društva, bez iznimaka, uvažavajući pluralizam stavova, odabira i dakako, multikulturalnog karaktera naše zemlje. Manjine pri tome zauzimaju važno mjesto, a javna radio televizija trebala bi im, ne samo otvoriti prostor za očuvanje svoga nacionalnog i vjerskog identiteta, već im omogućiti i da ga razviju kroz sve dijelove programa, uključivo i atraktivno, nenametljivo, ali stalno prisutno. To je, otprilike, idealna slika medija koji razumije izazove današnjice, i medija za kakav bih voljela raditi. To je ono što me vodi kada iz tjedna u tjedan promišljam manjinske teme. I na taj način čitam ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske radiotelevizije (HRT) – dokument koji nam daje ideju kako bi, kada bi postojala, mogla izgledati manjinska strategija HRT-a. U njemu, među ostalim, stoji da HRT mora pomoći u stvaranju integri-

ranog, odnosno manje fragmentiranog društva

No, je li to tek zanesenjački pogled na tretman manjinskih tema na HRT-u? Jesu li TV emisije poput *Prizme*, *Manjinskog mozaika*, *Duhovnih izazova* ili radijskih vijesti na mađarskom u Osijeku, ili talijanskom u Puli i Rijeci, emisije *Multikultura* itd. tek rijetke oaze i nepovezani otoci medija koji na godišnjoj razini bilježi zastupljenost manjina u promilima? I leži li ovo složeno pitanje na ramenima uglavnom neambicioznih pojedinaca?

Mnogo je više pitanja, nego odgovora. Program koji će rijetko dobiti *prime-time*, televizijske i radijske minute koje mnogo koštaju u proizvodnji, a malo donose u emitiranju (u trenutku kada smo vođeni AMR-om i SHARE-om) i čiji je učinak vidljiv tek na duge staze jer suptilno prikazuje pripadnike manjina kao ravnopravne članove društva koji svojom različitošću mogu samo doprinijeti, a ne biti prijetnja društvu... takav će program teško naći mjesto na listi prioriteta bilo kojeg donositelja odluka. A trebao bi. Stupanj demokratičnosti društva mjeri se našim odnosom prema drugima i drugačijima, prema slabijima, prema onima kojih je manje.

Pitanje zastupljenosti nacionalnih i vjerskih manjina na HRT-u za mene je dvoznačno: minute proizvedenog programa s jedne, i kvaliteta emitiranog s druge strane. Kroz prikazane isječke i priču o skupini entuzijasta koji stoje iza manjinskih programa pokušat ću dati odgovor na pitanje je li HRT-ov program priča o pozitivnom iskustvu Hrvatske u multikulturalnim izazovima.

Dalibor Matić

Voditelj Službe za razvojnu politiku pri
Ministarstvu vanjskih i europskih poslova RH

Doprinos Hrvatske u međunarodnoj razvojnoj i humanitarnoj politici

Međunarodna razvojna politika je instrument kojim razvijene države pomažu zemljama u razvoju u nastojanjima da smanje siromaštvo, ojačaju institucije i potaknu gospodarski rast. Razvojnou suradnjom između ostaloga sprječavamo i olakšavamo razrješavanje sukoba, potičemo snošljivost unutar i među društvima, kulturama i vjerama, suočavamo se s nezakonitim migracijama, ublažavamo posljedice klimatskih promjena i zaustavljamo pandemije.

Globalni razvojni krajolik u posljednjem je desetljeću doživio značajne promjene. Prije svega, svijet je suočen s rastućim brojem globalnih izazova, poput terorizma, ratova, gladi, klimatskih promjena i sve većeg broja izbjeglica. Osim toga, u međunarodnu razvojnu politiku sve više ulaze takozvani netradicionalni donatori iz brzorastućih gospodarstva koji na razvojnu suradnju imaju nešto drukčiji, „pragmatičniji“ pogled. Konačno, nizom međunarodnih skupova i susljednih konvencija u posljednje dvije godine, poput Agende 2030 ili Svjetskog humanitarnog sastanka na vrhu, globalna zajednica je odlučila revidirati međunarodnu razvojnu politiku i učiniti je djelotvornijom, uključivijom i održivijom.

U samo dva desetljeća od svojeg osamostaljenja, Hrvatska je prešla put od zemlje suočene s agresijom, humanitarnom krizom, poslijeratnom obnovom i demokratskom tranzicijom prema razvijenoj državi, članici Europske unije – skupine najrazvijenijih država i ujedno najvećeg i najutjecajnijeg donatora na svijetu. Sagledavajući spomenuta jedinstvena iskustva, Hrvatska je jasno utvrdila svoju komparativnu prednost kao rijedak donator s iskustvima ratne i poslijeratne tranzicije, ali i iskustvima pristupanja EU, uz pomoć kojih će imati priliku globalnoj razvojnoj zajednici pridonijeti udjelom razmjerno većim nego države sličnoga vanjskopolitičkog utjecaja i gospodarskog obujma.

Svoje razvojne i humanitarne projekte Hrvatska usmjerava na razmjenu iskustava u, primjerice, uspostavi sustava za razminiranje, razvojačenju i resocijalizaciji branitelja, psihosocijalnoj pomoći žrtvama i slično. Hrvatska je, između ostaloga gradila, obnavljala, obučavala i poticala poduzetništvo u nama ključnoj partnerici Bosni i Hercegovini, gradila je škole i knjižnice te poticala žensko poduzetništvo u Afganistanu, liječila djecu iz Iraka i Palestinske samouprave, osnaživala civilno društvo u Mjanmaru, obučavala o minskom djelovanju u Kolumbiji i Jordanu, poučavala liječnike o liječenju PTSP-a u Ukrajini, obučavala o održivom turizmu u Tunisu, te je pomagala u pretpristupnom procesu zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU.

Osim toga, nedavna uloga primatelja pomoći omogućuje nam bolje razumijevanje i poštivanje stvarnih potreba primatelja. Vlastita iskustva poučila su nas da prilikom razvojnog angažmana moramo sagledati cjelokupni povijesni, kulturni i društveni kontekst zemlje u razvoju te da posebnu pozornost moramo obratiti na ranjive skupine, poput žena, djece i mladih. U brojnim dosadašnjim projektima suradnja s vjerskim zajednicama u Hrvatskoj i u zemlji partnerici pokazala se vrlo djelotvornim kanalom za razumijevanje konteksta i bolju prihvaćenost projekata od strane zajednice.

Mr. sc. Tvrтко Barun, SJ

Voditelj Isusovačke službe za izbjeglice u jugoistočnoj Europi

Pravni status i integracija izbjeglica u Republici Hrvatskoj

Izlaganje će najprije ponuditi presjek sustava azila u Hrvatskoj i upoznati nas s glavnim elementima istoga. Na temelju toga sagledat ćemo dinamike integracijskog procesa kroz koji izbjeglice prolaze. Pozitivni primjeri kao i oni koji ukazuju na nedostatke i izazove koji postoje u sustavu integracije, poslužiti će nam kao sadržaj za promišljanje suživota lokalne zajednice i izbjeglica s ciljem međusobnog uvažavanja i obogaćivanja. Cijelo izlaganje temeljit će se na konkretnom osobnom iskustvu praćenja, služenja i zagovaranja izbjeglica u Hrvatskoj kroz posljednje tri godine.

Programski i organizacijski odbor Skupa

Rut Carek,

glavna tajnica i voditeljica službe za UNESCO pri Ministarstvu kulture RH

Doc. dr. sc. Tomislav Kovač,

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske

Suorganizatori:

Sveučilište u
Zagrebu
University of Zagreb

